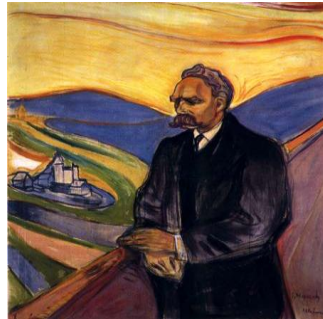

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844-1900)

Una Introducció

- 1.- Friedrich Nietzsche. Cronologia comentada (2)**
- 2.- Periodificació de la seva obra (3)**
- 3.- Algunes influències que Nietzsche rebutjà (4)**
- 4.- Les influències que Nietzsche assumeix (6)**
- 5.- Apol·lo i Dionís (8)**
- 6.- Crítica a la civilització occidental.**
 - 6.1. El diagnòstic: el nihilisme. (9)**
 - 6.2. Fases del nihilisme, segons Gilles Deleuze. (11)**
 - 6.3. Què significa la frase "Désu ha mort"? (12)**
 - 6.4. La crítica a la filosofia. (12)**
 - 6.5. La crítica a la moral. (13)**
- 7.- El missatge de Zaratustra.**
 - 7.1. La voluntat de poder (*Wille zur Macht*) (14)**
 - 7.2. El Superhome (*Übermensch*) (15)**
 - 7.3. Crítiques al concepte de Superhome. (17)**
 - 7.4. L'etern retorn (*Ewige Wiederkehr*) (18)**
 - 7.5. La inversió dels valors: la transvaloració. (19)**
 - 7.5. "Filosofar a cops de martell" (21)**
- 8.- Un intent de valoració crítica (21)**

1.- Friedrich Nietzsche: Cronologia comentada.

Nietzsche ha estat considerat sovint com "el filòsof de la sospita" perquè afirma la fi de la filosofia com a regne del Logos. La sospita nietzschiana posa en qüestió tota la tradició occidental que per a ell és un intent de domesticar la vida sotmetent-la a l'imperi gris de la teoria. La seva crítica abasta els fonaments de la tradició occidental, i ens mostra que sota paraules com "progrés", "raó" o "veritat" hi ha mentides, negació de la vida i incapacitat de crear.

Nietzsche tenia plena consciència d'haver significat un trencament amb la tradició filosòfica (platònica, cristiana i kantiana) i d'haver començat a pensar des d'una nova perspectiva radical. La voluntat de poder com a afirmació de la vida, negada i reprimida per segles de civilització platònica i cristiana. A l'*Anticrist*, Nietzsche fa una observació que convé tenir en compte per copsar l'originalitat de la seva filosofia: *Entre els alemanys se m'entendrà tot seguit si dic que la filosofia està corrompuda per la sang dels teòlegs. El pastor protestant és l'avi de la filosofia alemanya.*

El projecte nietzschian –i la seva pròpia vida– són inseparables del projecte (potser inabastable) de l'anàlisi de les idees morals que impedeixen a l'home ser lliure i creador. La filosofia clàssica està feta malbé, *corrupta*, per la tradició intel·lectual que ens mena a cercar el sentit de la vida fora de la vida (per exemple: en les Idees platòniques, el Cel cristià o el Deure kantian...). Contra una tradició filosòfica que menysprea la vida, Nietzsche afirma la primacia de la voluntat de poder com a afirmació del *jo vull* contra el *tu has* kantian. "Déu ha mort" i això vol dir que no tan sols han mort els déus sinó també els deures que ens imposen. Tota l'obra –i la vida– de Nietzsche s'entén des del projecte d'instaurar el voler com a nou principi de regulació de la vida humana.

L'ètica es construeix amb conceptes com "deure", "valor", "bé"... Nietzsche reivindica *la transvaloració com a criteri*. Només hi ha un deure: la vida entesa com a gaudi, voluntat i creació, més enllà de qualsevol teoria. Per a ell pensar i viure constitueixen la mateixa aventura.

1844 Neix a la rectoria parroquial de Lützen (Saxònia), en una família de pastors luterans. El seu pare, que morí l'any 1849 de "debilitament cerebral" era pastor, com l'avi, un besavi i el rebesavi matern. Un cop orfe, Nietzsche estudia al seminari de Pforta (Turíngia) on havien estat alumnes personalitats culturals com Fichte, Schlegel, Novalis...

És un noi solitari, amb una personalitat introvertida, dominada per l'amor envers la seva mare i la seva germana Elisabeth. Aprèn a tocar el piano, fet que marcarà la seva obra d'una manera essencial.

1868 Guanya el concurs de la Universitat de Leipzig amb un estudi sobre *Les fonts de Diògenes Laerci*. La importància dels presocràtics en l'obra nietzschiana és fonamental, perquè hi troba un concepte de veritat d'origen no socràtic ni platònic, sinó arrelat en una veritat prèvia. Aquell mateix any coneix Wagner amb qui intimarà l'any següent a Basilea.

1869 Professor adjunt a Basilea –fins que dimiteix l'any 1879 per raons de salut. El jove professor Nietzsche (vint-i-cinc anys) intima amb Wagner (que en té llavors cinquanta-sis i inicia la composició de la *Tetralogia*) i amb Cosima Wagner (trenta anys). Cosima, que posteriorment anomenarà *Ariadna*, és el seu amor platònic.

Publica *El naixement de la tragèdia segons l'esperit de la música*, ràpidament bescantat per la comunitat dels filòlegs clàssics que consideren el text com una provocació. L'hostilitat amb què es rep la seva obra en els ambients acadèmics serà una constant que l'acompanyarà al llarg de tota la seva vida. Parlant del *Naixement de la tragèdia* a la seva autobiografia (*Ecce homo*) en dirà: *Les dues principals novetats d'aquest llibre són d'una banda la comprensió del fenomen dionisiac en els grecs; n'analitza la seva psicologia i hi veu l'arrel de l'art grec. L'altra és la comprensió del socratism. Sòcrates reconegut per primera vegada com a instrument de la descomposició de l'hel·lenisme, com a decadent típic.* Per primera vegada contraposa el nihilisme de la platònica-cristiana amb el sentit dionisiac i vitalista de la cultura grega presocràtica.

1872 *Humà, massa humà. Un llibre per als esperits lliures*, Nietzsche analitza per primera vegada la crisi de l'humanisme, de l'idealisme alemany i de l'ètica kantiana. A la seva autobiografia dirà que és un llibre escrit des de la irritació contra ell mateix.

1879 Nietzsche pateix mal de cap, mal de vista, nàusees, vòmits... que l'obliguen a retirar-se de l'activitat universitària amb una petita pensió. Al llarg dels anys se li diagnostiquen successivament: meningitis, astènia, reumatisme i sífilis –que sembla el més probable. Tot i que el tema ha estat molt discutit, és possible que en els seus dolors hi hagi també un important element psicosomàtic.

D'aleshores ençà porta una vida de "filòsof errant" sempre buscant climes favorables a la seva salut. Viu a la Riviera italiana i francesa a l'estiu, a Venècia a la primavera, a l'Engadina... Passa temporades a Berna, Zurich, Gènova, Venècia, Nàpols, Rapallo i l'Engadina... amb pocs diners i malalt. La malaltia acabarà essent una forma de vida, gairebé el "punt de vista" des del qual jutja el món.

1881 A l'agost, al balneari de Sils-Maria, en una passejada pels volts del llac de Silva-Plana, té la intuïció de l'etern retorn. L'any següent coneix la jove Lou von Salome que pretén en matrimoni.

Aquesta dècada serà la més productiva de Nietzsche que escriu sense parar i al límit: *Aurora, pensaments sobre la moral concebuda com a perjudici* (1881), *La gaia ciència* (1882, ampliada el 1887), *Així parlà Zaratustra* (quatre volums, 1883 –1891), *Més enllà de "bé" i de "mal"*, *preludi a una filosofia del pervindre* (1886), *La genealogia de la moral* (1887), *L'Anticrist* (1887 – 1888) . *El crepuscle dels ídols. Com filosofar a cops de martell* (1888), *El cas Wagner* (1888).

La genealogia de la moral és un recorregut per la història de la consciència dissortada. El cristianisme, nascut de l'esperit de ressentiment, la moral (kantiana) considerada com a forma de crueltat i l'ideal ascètic són estudiats com a formes de la misèria moral de l'Occident.

1889 El 3 de gener a Torí (Itàlia) es produeix l'episodi de l'eufòria, generalment diagnosticat com a brot d'esquizofrènia o com a sífilis. Nietzsche, al mig del carrer, s'abraça plorant a un cavall mig mort que el seu amo estava fustejant... l'episodi recorda alguns episodis de Sant Francesc que també abraçava els "germans animals". En una de les "Consideracions intempestives" (*Schopenhauer com a educador*, 1873) Nietzsche havia parlat dels animals dient que: "Els homes més profunds han tingut sempre compassió pels animals, precisament perquè pateixen la vida". En el patiment de l'animal hi veu el dolor d'una humanitat irredenta.

Prèviament havia escrit cartes identificant-se amb l'Anticrist, amb Dionís, etc. i proposant la creació d'una comunitat de coneixedors del secret de l'etern retorn. Overbeck, amic de Nietzsche, el retorna a Basilea i finalment és ingressat per la família al manicomí de Weimar; només en sortirà per fer curtes estades a casa de la seva mare. Mor el 25 d'agost del 1900.

1892 Comença a publicar-se l'edició de les seves *Obres completes* dirigida –i sovint manipulada– per la seva germana Elisabeth. Amb aquesta edició es difon la imatge d'un Nietzsche racista. En realitat Nietzsche és autor d'alguns textos indiscutiblement racistes i, també, de textos antiracistes. Una cosa i altra no resulta incompatible; en realitat, el que Nietzsche detesta és qualsevol mena d'organització política de masses, perquè considera tota massa –de qualsevol signe– com un exemple radical de nihilisme i decadència.

2.- Periodificació de la seva obra.

Es poden distingir quatre períodes en el pensament nietzscheà. Les expressions emprades pel mateix Nietzsche donen peu a denominar-los segons els quatre moments del dia:

1r. Període romàntic. Filosofia de la nit.

Període de Basilea. Nietzsche s'inspira en els presocràtics (especialment Heràclit), Schopenhauer i la música de Wagner. L'obra fonamental és *El naixement de la tragèdia en l'esperit de la música* (1871), dedicada a Wagner (en les òperes del qual veu la continuació de la tragèdia grega). Considera l'art com el mitjà de penetrar la realitat; Dionís, el déu de la nit, i l'artista (el poeta tràgic) són en aquest període les figures que representen l'actitud autèntica davant la vida. La contraposició dionisiac-apol·lini (resolta en favor del que és dionisiac) serà "el tema" sobre el qual tornarà contínuament. Sòcrates apareix ja com el gran enemic. De la mateixa època són les quatre *Consideracions intempestives* (1873-1876)

2n. Període positivista o il·lustrat. Filosofia del matí.

Fi del període de Basilea. Primers anys de viatges. Brusc trencament amb el període anterior. Trencament amb Wagner, abandonament de Schopenhauer. S'inspira en Voltaire i els il·lustrats francesos, i adopta una postura "positivista" o "científica" per condemnar la metafísica (sobretot la platònica), la religió i l'art. La figura és, ara, l'home lliure. A *Humà, massa humà* (1878) escrita ja a base d'aforismes, denuncia tots els ideals de la cultura occidental, desvetllant el seu rerafons: "Allà on vosaltres veieu coses ideals, jo veig coses humanes, massa humanes". El llibre està dedicat a Voltaire.

3r. El missatge de Zaratustra. Filosofia del migdia.

Ara és quan Nietzsche arriba a la seva màxima alçada, quan el seu pensament arriba al migdia. Escriu la seva obra fonamental, *Així parlà Zaratustra* (1883-84). Zaratustra representa "el concepte mateix de Dionís"; és, també, el superhome.

4t. Període crític. Filosofia del vespre.

Després del Zaratustra, les seves obres van canviar de signe: "*La tasca dels anys següents estava traçada de la manera més rigorosa possible. Després d'haver quedat resolta la part de la meua tasca que diu sí, li arribava el torn a l'altre meitat que diu no, que porta aquest no a la pràctica: la transvaloració mateixa dels valors anteriors, la gran guerra*".

Ataca directament tota la cultura occidental: la religió, la filosofia, la moral tradicionals. Aquest període enllaça amb el segon, per la seva intenció i fins i tot per la metodologia emprada. Però ara és molt més violent i apassionat. És Zaratustra qui baixa de l'altura a la profunditat, vers una civilització que està en la seva posta –el vespre–, minada pel nihilisme. L'expressió és cada vegada més agressiva. La figura és, ara, el filòsof "a martellades" que maldiu l'"últim home" (aquell que precedeix el superhome). Les obres són les següents: *Més enllà del bé i del mal, preludi d'una filosofia del futur* (1886); *La genealogia de la moral* (1887); *Crepúscle dels ídols o com es filosofa amb el martell* (1889); *L'Anticrist, maledicció contra el cristianisme* (1888, publicada el 1894) i *Ecce Homo* (1888, publicada el 1908). Aquesta darrera és la seva autobiografia filosòfica. Encara va escriure una gran quantitat d'aforismes i fragments, publicats sota el títol de *La voluntat de poder* (1901).

3.- Algunes influències que Nietzsche rebutja.

Nietzsche afirma que les idees tristes i angoixades que han imperat al pensament occidental han estat originades en l'ahir (socràtic, platònic, cristià, kantian...). Com Marx i com molts filòsofs de finals del XIX –els anomenats "filòsofs de la sospita"– considera que el pes mort de l'ahir encara és viu en l'avui. Vet aquí que tota la filosofia occidental està malalta i és còmplice d'un error: el teorisme nihilista, la profunda incapacitat de les idees per tal de "dir" la vida. El que cal fer és denunciar aquest error que ens fa més tristos i angoixats. Com diu Heidegger, *amb Nietzsche acaba la metafísica de les Idees i comença la metafísica de la vida*. Rebutja el que li sembla mancat de vida i assumeix –ulls clucs– tot el que li sembla expressió de la voluntat de poder. Molt en resum, Nietzsche rebutja:

- *La tradició socràtica i platònica.*
- *El cristianisme.*
- *Descartes i la tradició racionalista.*
- *L'imperatiu categòric kantian.*
- *L'utilitarisme.*
- *El positivisme científic.*
- **Sòcrates i Plató:** Sòcrates és el pare de la moral entesa com a repressió dels instints. Vitals: prefereix morir, nega la vida per tal de fer que les seves idees visquin eternament. Així comença el gran combat de la raó contra la vida. Plató continua aquesta línia negant la virtut del món sensible i subordinant-ho tot al món intel·ligible. Plató és el pare del nihilisme perquè consuma la subordinació de la vida a les Idees i afirma que el món suprasensible és no tan sols la millor realitat sinó l'única. A la *Genealogia de la moral* ho planteja estrictament: *Plató contra Homer: heus aquí l'antagonisme autèntic i total*. Homer és el gran mitògraf, el creador d'un món heroic. Plató –en canvi– és el negador de la vida. La

lluïta entre el món homèric (vital) i el món platònic (antivital) prefigura el debat de la voluntat de poder contra el nihilisme.

- **Cristianisme:** és el model de la moral d'esclau. Fa a tothom igual perquè considera tothom pecador. Predica la submissió, l'acceptació del dolor, el sacrifici... És un *platonisme per al poble*. Això significa que el cel cristià no és sinó el món de les Idees platòniques però rebaixat, disminuït, perquè per arribar a les Idees calia ser, en certa manera un aristòcrata, un home capaç de perfeccionar l'ànima, mentre que per entrar al cel cristià tan sols cal viure resignat i penedit del pecat. El cristianisme és una ideologia de consolació. Com diu a *La genealogia: Déu és la mentida més duradora* (nº 24). L'home incapaç de suportar la vida necessita un déu que li faci suportable el fet de viure.
- **Descartes i la tradició racionalista:** Identifiquen ser i pensar, error greu perquè la vida està més enllà del pensament, que només és una de les seves expressions multiformes. El pensament per a Nietzsche no és una instància autònoma, sinó que està subordinat a la vida. Pensar és una funció del viure i no al revés. A *La voluntat de poder* (llibre II, paràgraf 342) insisteix a afirmar *Tot el que pot ser explicat i concebut és de poc valor... la lògica i la mecànica només són aplicables als fets superficials*. Per a Nietzsche allò important és sempre "una intensitat", quelcom qualitatiu i que no es pot expressar en termes quantitius.
- **Kant i l'imperatiu categòric:** Kant és per a Nietzsche un personatge obsessionat pel deure i incapaç de crear. Amb l'imperatiu categòric, expressió del deure pel deure, el nihilisme ha arribat a la seva culminació. Kant insulta la vida perquè la sotmet a la moral. La filosofia kantiana defensa el *tu has*, en canvi a l'origen de la moral nietzschiana hi ha el *jo vull*. A *La genealogia* (Segona dissertació, nº 6) afirma que: *l'imperatiu categòric put a crueltat*. És cruel subordinar la vida i la diferència al deure i a la pesada moralitat.

És sabut que Nietzsche coneixia irregularment la història de la filosofia. Ell era, sobretot, un especialista en els grecs, però li interessaven poc o gens les discussions de caire metafísic i, per exemple, esmenta poc Aristòtil i ho fa per damunt. Com tots els estudiants de la seva època, coneixia Kant a través de Schopenhauer, "l'educador" de la joventut alemanya després del 1848.

Però la filosofia de Nietzsche i la seva afirmació del *jo vull* només es pot entendre sobre el fons del debat amb el concepte de deure kantian. Val la pena aturar-nos en aquesta pugna Nietzsche – Kant perquè s'hi juguen temes centrals de la filosofia europea del nostre temps. Kant representa tot allò que Nietzsche odia: l'esperit d'obediència, la submissió al poder... Kant és un "funcionari" un "autòmat del deure" incapaç de crear. Kant no estima la música. Kant és un "professor". En definitiva, Kant és el símbol d'aquella mena de gent que sap moltes coses però no entén res. A *l'Anticrist* fa un joc de paraules entre el cognom Kant i el mot anglès *cant* que defineix així: "tartuferia moral dissimulada sota aparença científica". Kant és un creient. Creu en la "raó" que Nietzsche vol destruir. Kant vol justificar el deure moral; per a Nietzsche, en canvi, la moral és un perjudici. Molt en resum, la crítica de Nietzsche a l'ètica kantiana afirmaria les tres tesis següents:

- a) Segons Nietzsche no hi ha moral universal, sinó que cada societat considera morals els instints que li semblen útils. En conseqüència, no hi ha moral desinteressada. El suposat desinterès sempre és submissió als interessos dels altres i, en conseqüència, vida inferior.
- b) No hi ha moral racional, la moral neix de fonts irracionals, primitives i instintives. Per tant, no hi ha autonomia de la moral: la moral és una funció de la vida.

- c) En definitiva, l'únic imperatiu categòric que existeix per a Nietzsche no és el del deure sinó el del viure. La moral per la moral és una forma desnaturalitzada de vida i l'ètica kantiana seria l'expressió de la misèria dels febles.
- **L'utilitarisme:** Aquesta filosofia propugna "el major grau de felicitat per al major nombre de persones". És una moral per a les masses (el seu lema és "la major felicitat per al major nombre possible de persones"), purament quantitativa, calculadora i, per tant, oposada a la vida superior que es dóna sense càlcul, que s'entrega gratuïtament i que només pot ser autènticament degustada pels millors. L'utilitarisme és purament pragmàtic, llunyà a l'aristocràcia dels afirmadors de la vida. Una concepció utilitarista és ben lluny de l'aristocràticisme que Nietzsche predica.
 - **El positivisme científic:** La ciència no ens proporciona la vertadera interpretació de la realitat;
 - a) La ciència neix del sentiment de repugnància de l'intel·lecte per un suposat "caos" del món, Per a Nietzsche, la ciència ha estat fins ara un procés d'eliminar la confusió absoluta de les coses mitjançant "hipòtesis" que ho volen explicar tot, quan, en realitat, no expliquen res. En el món real no hi regularitat ni constància, ni llei que reguli el comportament de les coses.
 - b) La crítica nietzscheana a la ciència té un sentit precís: és una crítica de la matematització de la realitat. Aquesta matematització no ens ajuda a conèixer les coses, sinó només a establir una relació quantitativa. La pura determinació quantitativa de les coses tendeix a anul·lar les diferències que realment existeixen entre elles. Voler reduir totes les qualitats a quantitats és un error i un disbarat.
 - c) El mètode de la ciència se relaciona amb la metafísica tradicional, dogmàtica, perquè s'inspira directament en la Lògica, reductora de les diferències. Aquest procés de matematització de la realitat es consuma des del moment en què arbitràriament prescindim de les qualitats pròpies de les coses, ja que el model matemàtic apunta cap a l'estabilització formal de les relacions entre món i humans.
 - d) Què és el que nosaltres admirem de les lleis de la naturalesa? Admirem en elles i reclama la nostra atenció la rigidesa matemàtica i la inviolabilitat de les representacions de l'espai i del temps, representacions pròpies de l'home i que produïm amb la mateixa necessitat amb què l'aranya teixeix la seva terayina. Però, per a Nietzsche, aquesta necessitat esdevé del tot antinatural.
 - e) Darrera de la màscara de la ciència, freda com el gel, hom albira un nou entusiasme; emergeix una nova imatge de l'home. Ja no és l'home que s'inclina, reverent, davant dels poders suprahumans, s'agenolla davant Déu, se sotmet a la llei moral. És l'arribada del Superhome.

4.- Les influències que Nietzsche assumeix.

Nietzsche parla sovint dels "esperits lliures", aquells no contaminats pel nihilisme, als quals adreça la seva reflexió o, quasi millor, la seva prèdica. Són els marginats pel corrent oficial, els qui han propugnat que la vida –entesa com a joc i com a festa– tingui un lloc en la filosofia. A grans trets, Nietzsche assumeix una línia materialista i sensualista de la filosofia occidental que té quatre grans moments:

- Grècia: els presocràtics i els sofistes.
- L'esquerra hegeliana.
- Schopenhauer.
- Wagner.
- En certa manera es podria afegir una influència disputada i contradictòria: Darwin. I certament convindria no passar per alt les referències que sovint fa als

moralistes francesos dels segles XVII i XVIII, especialment François de La Rochefoucauld i a Voltaire, que li interessen tant pel seu pessimisme irònic com pel seu aristocratism i pel menyspreu a la massa. No és inútil observar que Nietzsche assumeix la influència de filòsofs que són també, a més, grans escriptors perquè l'estil literari és per a Nietzsche una prova de la veritat del pensament.

- **Grècia:** Grècia és sempre el model del filosofar nietzscheà. La tradició grega representa aquell moment en què l'home era harmònic. El recurs a la tradició clàssica sempre ha tingut un sentit de combat contra un present que semblava massa trist i miserable. Ja el Renaixement havia reivindicat l'esperit grecoromà per tal d'enfrontar-se a l'escolàstica. També els romàntics (Hölderlin) imaginaven Grècia com un espai de blanques columnes i de puresa sensual per enfrontar-lo al científicisme abstracte de la Il·lustració. Els grecs sovint han estat pensats com a bressol i esperança d'Europa i el "retorn a les fonts" ens ha portat a la paradoxa d'ajudar-nos a pensar el futur mitjançant l'aprofundiment en el passat més arcaic.

Els grecs tenen una idea de la veritat no separada de la vida; cal recuperar aquesta saviesa profunda que es va perdre amb Sòcrates i Plató. En definitiva, cal recuperar l' *êthos* (caràcter) grec i no considerar mai Grècia com una "doctrina", és a dir, com una filosofia que ens impedeix pensar, sinó com una actitud, com un *gest*, obert a la vida.

- **Presocràtics i sofistes:** Analitzen el món amb un llenguatge encara no colonitzat per la moral. Els interessa el canvi i el moviment que és una característica essencial de la vida. Nietzsche reivindica la sofística perquè assumeix el seu concepte de pensament com un joc d'opinions agosarades. Els sofistes no tenen una concepció unívoca de la veritat, com la que després imposaran Sòcrates i Plató sinó que són pluralistes.
- **Esquerra hegeliana:** Feuerbach i Strauss li interessen per la crítica materialista i atea. En recull la idea que "Déu ha mort", però la desenvolupa d'una manera creativa i nova. Feuerbach havia afirmat que la teologia és en realitat una antropologia. És l'home qui crea Déu com un negatiu fotogràfic de la misèria humana (l'home és mortal, Déu és immortal; l'home és egoista, Déu és amor...). Analitzant què és Déu només podem saber què voldríem ser (i què no som) els humans. Per a Nietzsche, la mort de Déu és l'*esdeveniment sorollós*, la condició necessària –però no suficient– per tal que l'home pugui ser creador de valors i de sentit.
- **Schopenhauer:** És el mestre de Nietzsche i de la filosofia alemanya després de 1848, quan fracassa la revolució burgesa i es posa de moda el pessimisme estetitzant. Schopenhauer afirma que la voluntat és l'eix de la vida humana – plantejament que Nietzsche assumeix– però la voluntat schopenhauriana és tràgica, perquè al final tot l'esforç de la voluntat és nul perquè acaba essent derrotada per la mort. En última instància la vida per a Schopenhauer és *vel de Maia*, pura il·lusió. Nietzsche recull la idea de "voluntat de vida" que transforma en "voluntat de poder" perquè el poder és l'expressió central de la vida, però critica el pessimisme schopenhaurià. Per a Nietzsche, al final, el poder de la vida – en totes les seves múltiples disfresses– és més fort que el poder de la mort.
- **Wagner:** Com a músic defineix l'òpera en termes d'*obra d'art total*. Nietzsche recull aquesta intuïció en el Superhome, que és també un "home total", un home fet tot ell "obra d'art". Però, a partir de la *Tetralogia*, Wagner esdevé l'apòstol del pangermanisme i Nietzsche trenca amb ell perquè considera que ha esdevingut un "patriota", un "nacionalista" i, per tant, ha esdevingut incompatible amb l'element dionisiac i festiu del Superhome. En el fons, Wagner és per a Nietzsche un pessimista. En canvi, l'esposa de Wagner –Cosima– serà sempre *Ariadna*, representant de l'home superior. Ariadna ens condueix pel laberint (com havia fet

amb Teseu en la mitologia clàssica) i ens salva. L'amor innocent i platònic de Nietzsche per Cosima converteix Ariadna en un dels símbols més rics perquè ens acosta a Dionís, el déu de la sensualitat.

- **Darwin, una influència discutida:** És segur que Nietzsche havia llegit "*L'evolució de les espècies*" i que admirava l'espectacle estètic de la selecció natural i la lluita per la vida. A *La genealogia* esmenta la hipòtesi de la bèstia darwiniana (pròleg, paràgraf 7), però sense fer-ne cap especial elogi. Com a teoria científica, el darwinisme té poca influència sobre el Superhome, malgrat que sovint Nietzsche empri la paraula "raça" (perquè aquest mot a principis del XIX i del XX tenia una significació que ultrapassava el sentit biològic i, a l'engròs, significava "grup humà" i "fraternitat"). El Superhome no és mai una raça biològica, sinó una exigència vital, el nou principi de valoració moral. El principi de selecció natural no funciona en el Superhome, que té una significació clarament crític-moral i no biològica. Els més poderosos d'un règim polític o de la biologia no són necessàriament "els forts" de la concepció nietzschiana, perquè la noció de poder en Nietzsche no és equivalent a domini. El domini és el "mal" poder, el poder que ofega la vida.

5.- Apol·lo i Dionís.

"*El naixement de la tragèdia*" és la seva primera obra. La tragèdia, segons Nietzsche, es va originar gràcies a la fusió de dos elements contraposats de l'esperit grec: **el component dionisiac i el component apol·lini.**

Dionís, fill de Gea, era la divinitat del vi (*Bacus*), del joc, de la festa i de la representació teatral. Dionís era un déu músic, exuberant, frenètic. Com a déu terrestre és una expressió de l'oblit de sí mateix, de la fusió amb la natura i amb l'èxtasi. Els grecs dedicaven el teatre a Dionís, però la modernitat ha perdut aquest aspecte de representació i de joc. És per això que hem esdevingut nihilistes. Els cultes dionisiacs consistien en orgies místiques, que permetien la unió amb el déu. En canvi, **Apol·lo** era un déu de l'Olimp, déu del sol, de la llum i la claredat; el seu santuari principal es trobava a Delfos.

Inspirant-se en Schopenhauer, Nietzsche estableix la següent contraposició entre els dos déus:

Dionís	Apol·lo
Nit, foscor Voluntat irracional Aparença, fenomen Bauxa, embriaguesa l'U primordial	Dia, lluminositat Raó Cosa-en-si Seny Principi d'individuació

La superioritat dels grecs sobre els moderns rau en què ells sabien integrar els dos aspectes de la personalitat humana. Apol·lo-Seny i Dionís-Rauxa. Però després de Sòcrates i Plató aquest equilibri grec es va trencar.

La tragèdia grega, com hem dit, va sorgir del cor tràgic i s'hi afegí també l'element apol·lini. Però allò essencial continua essent el fons dionisiac de la tragèdia. Gràcies a ell, l'espectador trenca els llaços de la seva pròpia individualitat, es fon amb els altres homes i descobreix la suprema unitat de totes les coses. En la tragèdia, l'heroi únic

és Dionís, encara que "ocult darrera la màscara de les figures de l'escena" L'esperit de la tragèdia morí quan va desaparèixer l'element dionisiac i també Apol·lo: **l'únic "déu" que queda és Sòcrates**. En Sòcrates hi reconeixem l'adversari de Dionís.

Dionís és l'oposat a Sòcrates. Sòcrates vol morir i és un personatge pessimista. Dionís, per contra, simbolitza l'optimisme de la vida viscuda creativament. Sòcrates és el gran corruptor: amb ell triomfa l'"home teòric" sobre l'"home tràgic", ell imposa l'optimisme de la ciència, de la raó; amb ell, el diàleg platònic substitueix la tragèdia grega, el saber –i la veritat- esdevé medicina universal i l'error és considerat el suprem mal.

Per la seva part, els cristians són la religió antidionisiaca per excel·lència; són adoradors de la mort i del dolor, viuen obsessionats per la por al pecat i a la penitència. Contra els qui creuen que la vida és un mal, cal reivindicar la força dionisiaca, que és la de la mateixa natura: el poder intern de la vida. Per això, Dionís sempre està en lluita amb el Crucificat, que és un símbol del dolor i que insulta la vida.

Nietzsche afirma que es dona una **lluita eterna entre la consideració teòrica i la consideració tràgica del món**. Gràcies a la filosofia alemanya (Schopenhauer) i la música alemanya (Wagner) torna a triomfar el que és tràgico-dionisiac. Malgrat el seu allunyament de Schopenhauer i de la seva ruptura amb Wagner, Nietzsche no abandonarà mai la seva acceptació de Dionís. Zaratustra no serà sinó Dionís transfigurat.

CRÍTICA A LA CIVILITZACIÓ OCCIDENTAL

Aquesta crítica –la part de la filosofia de Nietzsche que diu "no" i que omple les obres del segon període i del quart- mostra sempre les mateixes constants:

- **Un mateix mètode:** L'anàlisi psicològica consistent a denunciar els "instints" que animen les diverses manifestacions culturals. Té un especial olfacte –"el meu geni està en el meu nas"- per treure la "màscara" a tot el que considera decadent.
- **Un mateix diagnòstic:** Tot prové d'un instint únic: la voluntat del no-res, l'odi –o el temor- a la vida. En conseqüència, la cultura occidental està immersa en el **nihilisme**, o sigui, en la seva pròpia autodestrucció.
- **Un mateix enemic:** La crítica de Nietzsche s'adreça a tots els aspectes de la cultura occidental: la religió, l'art, la ciència, la filosofia, la moral, el socialisme, tot allò que és alemany, etc.

6.1. El diagnòstic: El nihilisme.

La paraula *nihilisme*, prové del llatí "nihil" que significa "no res". En la concepció nietzschiana, el nihilisme és una malaltia. És la línia errònia de la cultura occidental des de Sòcrates fins ara mateix. Anomenem "nihilisme" a la consciència dissortada i a la manca de capacitat de crear que caracteritza l'home occidental. Tots nosaltres estem immersos en el nihilisme que ha forjat el llenguatge filosòfic i la manera religiosa d'entendre el món: ressentida, pessimista, obstinada a cercar el sentit de la vida fora de la vida... que constitueix el moll de l'os de la nostra cultura decadent.

Des de Sòcrates i Plató, Occident persisteix en el mateix error: buscar la veritat en el món suprasensible (les Idees) i, en canvi, menysprear la vida. Per això mateix el nihilisme no és cap teoria sinó un diagnòstic: som tristos perquè reprimim la vida. En el nihilisme, el passat mort vol dominar el present, viu. El nihilisme és la "mala repetició"; tot és igual com sempre ha estat: insignificant, petit i miserios. No se sap què és el voler ni què és el poder. Triomfa el gris sobre el verd de la vida.

Nietzsche empra el terme "nihilisme" almenys en un doble sentit:

- a) El **nihilisme passiu**, com a signe de decadència i retrocés de la voluntat de poder. El símbol del nihilisme passiu és el camell: submís, capcot, capaç de travessar el desert que és el buit existencial.
- b) El **nihilisme actiu**, com a signe de la presència creixent de la voluntat de poder. El símbol del nihilisme actiu és el lleó, que mata per ràbia i vol ser senyor del desert.

Camell i lleó tenen en comú el fet de ser símbols d'una consciència desgraciada, pensen la vida en termes de dolor i de moralitat, la jutgen com una forma de mal. Per això mai no seran Superhomes. Ser **superhome** significa ser una superació, alhora, del camell i del lleó. Per això el símbol del Superhome és el **nin**: només el nadó és innocència, obertura a la vida, pura potencialitat, creació i futur en estat pur. En el nin la vida torna a començar i es reinventa a si mateixa com a potencialitat pura.

El nihilisme passiu representa la submissió de la vida a les Idees. El camell s'agenolla, transita pel desert atrafegat pel pes de la seva pròpia càrrega. També l'home nihilista s'agenolla davant el que no entén i accepta la culpa i el pecat, que és la manca de sentit vital. El nihilisme actiu com a signe de creixent poder de l'esperit. En el desert més solitari, el camell esdevé lleó. Però el lleó és impotent per a crear. Sap què no vol, però no sap què vol i, per tant, no pot ser Superhome.

Tot nihilisme és una malaltia. Els nihilistes construeixen "ultramóns" perquè tenen por d'aquest món. "Per això escolten els predicadors de la mort i prediquen ells mateixos ultramóns. Més valdria que escoltéssiu, germans meus, la veu del cos sa: és més honesta i pura aquesta veu i parla del sentit de la terra". (Zaratustra, llibre I, "Dels ultramundans"). L'error greu del nihilisme –i de tota la cultura europea– és el de situar la vida a extramurs de la vida mateixa. Han cregut que les Idees (mortes) poden governar la vida i aquest és el seu greu error: menystenir la voluntat de poder.

Quan aquesta voluntat –que és l'essència mateixa de la vida– disminueix o s'esgota, dona lloc al nihilisme passiu. El diagnòstic de Nietzsche és que aquest tipus de nihilisme és a punt d'arribar. En efecte, tots els valors creats per la cultura occidental són falsos valors, són la negació mateixa de la vida i procedeixen, en el fons, d'una "voluntat del no-res". Quan aquests valors s'ensorrin –i s'ensorraran perquè són il·lusoris– arribarà el nihilisme necessàriament. Quan aparegui, serà el temps de l'"últim home".

Contra aquest nihilisme passiu vol reaccionar Nietzsche amb el seu nihilisme actiu. En aquest cas, els valors no s'ensorren per ells mateixos, sinó que són destruïts directament per la "voluntat de poder" (que diu "no" a aquests valors). D'altra banda, és la condició perquè, a continuació, la voluntat de poder creï valors nous (amb la qual cosa es manifesta el "sí" del superhome a la vida). Tota la crítica de Nietzsche a la civilització occidental és manifestació d'aquest nihilisme actiu que vol avançar-se al nihilisme passiu i crear una civilització nova abans que s'ensorri definitivament l'antiga.

6.2.- Fases del nihilisme, segons Deleuze.

Segons Gilles Deleuze (autor francès del segle XX), podem distingir cinc etapes en el nihilisme. El nihilisme és la manera de pensar (malalta) dels qui menyspreen la vida i són incapaços de crear. Les cinc etapes són les diverses maneres d'expressar la psicologia nihilista, el temperament dels qui viuen presoners de la misèria d'una vida no creadora.

- **El ressentiment:** Acusació i recriminació contra la vida (*per culpa teva, per culpa teva*) La vida és culpable d'haver-me fet feble, dissortat, ressentit. És la moral del ramat i la vida del xot. El xot diu: "podria fer tot el que fa l'àliga però no ho vull fer"; en realitat està ressentit contra la vida i se n'avergonyeix.
- **La mala consciència:** És també una acusació contra la vida, però ara amb una interiorització de la culpa (*per culpa meva, per culpa meva...*) L'home s'autoacusa, es considera pecador, veu la vida com una forma de "mal". L'exemple més clar de mala consciència és el cristianisme, que considera tota la vida des del punt de vista del pecat. La mala consciència forma comunitats reactives, contràries a la vida. Apareix el desig de perseguir tothom qui sigui creador i no se senti angoixat. Els creients estan units no pel gaudi, sinó per la consciència de culpa i de pecat.
- **L'ideal ascètic:** És el moment de la sublimació (transformar en positiu allò que és negatiu). Allò que realment busca la vida feble o reactiva és la negació de la vida: la voluntat nihilista només és capaç de tolerar la vida a condició de fer-la buida, feble, mutilada. L'ideal ascètic jutja la vida per uns valors externs a ella, com per exemple les Idees platòniques o la Pietat cristiana. És el moment de la inversió: els febles creuen que són forts, només perquè suporten i callen.

Aquestes tres etapes corresponen la 1^a al judaisme, la 2^a i la 3^a al cristianisme. Expressen les idees tristes, el pessimisme de la nostra tradició cultural que ha creat l'home nihilista. Però ara ens trobem amb una quarta etapa que fa més explícit el nihilisme: *la mort de Déu*.

- **La mort de Déu:** No és només un drama de la religió judeocristiana, sinó que constitueix el gran element definidor del present. Déu ha mort significa que ens hem quedat sense cap criteri per a valorar les nostres accions, sense cap valor suprem que ens orienti. Fins ara el nihilisme havia reprimat la vida en nom de criteris superiors a la vida mateixa (ideals platònics o ideals cristians), però la modernitat ha descobert que aquests valors no existeixen, ni tenen força vital, ni són dignes de crèdit. Déu ha mort vol dir que hi ha un buit. Fins ara tota la moral es justificava per l'existència d'un Déu –entès com a criteri últim de sentit–, però ara ens hem quedat sense criteri, sense valoració i sense sentit.
- **L'últim home i l'home que vol morir:** Aquestes figures ens representen a nosaltres, els moderns. Representen tots aquells que saben que Déu ha mort però no gosen fer l'opció pel Superhome. L'últim home sap prou bé que la seva vida és buida i que se sent incapaç de crear, és incapaç de trencar amb la buidor i amb la manca de sentit nihilista. És un home de l'hora foscant. En aquest sentit, és l'home més tràgic. Sap que res no té sentit, però s'aferra a aquest no-res. Mentre no canviem el nostre principi d'avaluació i rebutgem els vells valors, no hi ha sortida. Però -atenció!- ningú no pot arribar a Superhome si no ha fet l'experiència de la misèria de l'últim home. Només qui s'ha reconegut en l'experiència tràgica d'aquesta figura pot saber com n'és de necessària la transvaloració.

6.3.- Què significa la frase de Nietzsche: Déu ha mort.

La frase *Déu ha mort* apareix per primer cop l'any 1882 al paràgraf 125 de *La gaia ciència* ("L'home boig"). "*Déu ha mort i som nosaltres qui l'hem mort*". El tema torna a sortir a la primera part del Zarathustra (Pròleg, paràgraf 2). Aquesta frase és central al pensament nietzschian perquè fa referència a més de dos mil anys de pensament occidental (judeocristià) tacat de nihilisme. *Déu ha mort* significa que la metafísica occidental, entesa com a platonisme (o com a cristianisme), s'ha acabat. Nietzsche entén la pròpia filosofia com a moviment contrari al platonisme (i al cristianisme), com una antimetafísica.

Que Déu ha mort no és, però, una vulgar qüestió d'ateisme. L'ateisme seria una qüestió privada entre un home i el seu Déu: algú pot deixar de creure allò que fins llavors havia cregut però no deixaria de ser un problema purament particular. La mort de Déu, en canvi, és un argument que ens afecta a tots. Vol dir que arreu ens hem quedat sense criteri i que, per tant, ens manca una primera veritat a partir de la qual poder valorar les coses. Déu era només el nom que donàvem al predomini de les Idees tristes sobre la vida; en conseqüència, la seva mort significa que ens manca una primera veritat a partir de la qual valorar les coses, no hi ha criteri d'ordre perquè Déu era model i imatge del suprasensible. Ara, la mort de Déu significa la subversió total i absoluta dels valors. Hem perdut no només el Déu cristià sinó el criteri suprem que ens permetia valorar.

Tota la història del pensament occidental ha estat la de la metafísica. afirmar la mort de Déu equival a considerar que el nihilisme ha arribat a la seva culminació: des de Sòcrates i Plató fins a l'imperatiu categòric kantian, la filosofia ha ensenyat sempre a reprimir el desig i a subordinar-lo a l'ideal (l'haver de ser kantian). Sempre hem tingut un Déu (un valor que pesa més que la vida). Però l'home de la modernitat ha descobert la mort de Déu com a qüestió central del nostre temps.

La mort de Déu obre el camí al Superhome com a sentit de la terra. Però cal parar atenció perquè això s'acostuma a malcomprendre. De cap manera no significa que el Superhome sigui el nou déu. El que vol dir és que l'època que necessitava déus s'ha acabat per a sempre més. Déu és per a Nietzsche un concepte aliè a la vida. Si Déu ha mort, el seu tron queda buit. Ara comença una nova època mancada de déus: la de la voluntat de poder i el Superhome. Déu és símbol d'angoixa, de sacrifici, de submissió a la mort. Per tant, no pot tenir un successor: qualsevol intent d'omplir el seu lloc buit amb ídols (com per exemple el socialisme per a les masses, que Nietzsche detestava) està condemnat al fracàs, com estan condemnades al fracàs les paròdies de déu (podem pensar en els ídols de masses sorgits avui).

Amb la mort de Déu es clausura un període de la història de la filosofia. A partir d'ara comença un nou període fonamentat en la voluntat de poder. Nietzsche resumirà la lluita amb una frase: *Dionís contra el Crucificat*. Dionís era el déu grec de la festa, del teatre i del vi, un símbol de la voluntat de poder. El Crucificat, en canvi, és el símbol de la mort, de l'angoixa i del dolor que ha de ser superat a través del gran sí a la vida que inicia el temps sense déus de la voluntat de poder.

6.4.- La crítica a la filosofia.

Segons Nietzsche, la filosofia occidental ha quedat corrompuda des de Sòcrates i Plató:

- a) **Sòcrates** va fer triomfar la raó contra la vida, Apol·lo sobre Dionís.
- b) **Plató** va crear un altre món (el "món de les idees") desvalorant aquest.

Què s'amaga darrera de l'idealisme de Sòcrates i Plató (i, per tant, darrera tota la metafísica occidental)? Doncs l'esperit de decadència, l'odi a la vida i al món, el temor a l'instint. Nietzsche no perdona quasi res a la filosofia occidental –només salva Heràclit, els sofistes i Schopenhauer–: *"tot el que els filòsofs han anat manipulant des de fa segles són mòries conceptuals; de les seves mans no va sortir viu res de real"*. Així, ataca els principals conceptes metafísics com a enganys gramaticals o del llenguatge. El pitjor de tots ells és el concepte d' "ésser", una ficció buida. Igualment rebutja els conceptes de "jo" (Descartes), "cosa en sí" (Kant), "imperatiu categòric" (Kant), substància, causa, etc. Tots aquests conceptes procedeixen d'una desestimació del valor dels sentits i una sobreestimació de la raó. Nietzsche afirma que **hem d'acceptar el testimoni dels sentits**: el que és real és l'esdevenir (Heràclit), els fenòmens, les aparences.

En definitiva, el suprem error de la metafísica és haver admès un "món veritable" en front d'un "món aparent", canviant, quan només aquest darrer és el real. Nietzsche modifica el concepte de **veritat**:

a) no admet "veritats en si", el seu pensament és un fenomenalisme, segons el qual, el fenomen, o l'aparença, és tot el que hi ha; no cal cercar essències ni substàncies perquè no hi ha res de tot això. La "voluntat de veritat" no és sinó "voluntat de poder": és veritat el que serveix a la vida.

b) contra el dogmatisme metafísic, Nietzsche defensa un **perspectivisme**: no hi ha fets, sinó interpretacions, no hi ha "coses en si" sinó perspectives. La pregunta "Què és això?" no és més que la pregunta: "Què és això per a mi?" I la perspectiva és ja una valoració.

6.5.- La crítica a la moral.

En el llibre *"La genealogia de la moral"* (1887), Nietzsche realitza la crítica de la moral vigent a partir de l'estudi de l'origen (genealogia) de les diverses concepcions morals. La investigació filològica en diverses llengües que duu a terme el va conduir al següent resultat: en totes les llengües, **"bo"** significava, primitivament, "allò noble i aristocràtic", contraposat a **"dolent"** –en sentit no moral–, que era "allò simple, vulgar, plebeu".

Més endavant s'establirà una contraposició –aquesta ja de caràcter moral– entre "bo" i "dolent", que s'enfrontarà a l'anterior i la desplaçarà. L'origen històric d'aquest desplaçament és, segons Nietzsche, el següent: els que eren considerats "dolents" (en el sentit de "baixos", "plebeus", la "claca", "el populacho", es rebel·len, s'anomenen a si mateixos "bons" i parlen dels "nobles" com a "malvats". **Aquesta transformació va ser realitzada pels jueus i els cristians la van prosseguir**. És a dir, els nobles passen a ser ara "malvats" i els "bons" són ara els que abans eren denominats pels nobles com "dolents" (plebeus).

<i>Denominació creada pels nobles</i>	<i>Denominació creada pels jueus i cristians</i>
<i>Noble = bo</i>	<i>Noble = malvat</i>
<i>Plebeu = dolent</i>	<i>Plebeu = bo</i>

"Han estat els jueus qui han gosat d'establir i de mantenir la inversió de l'equivalència aristocràtica dels valors (bo= noble = poderós = bell = feliç = estimat per Déu), a saber: "Els bons només són els desgraciats, els pobres, els febles, els humils. Els pietosos i els beneïts per Déu també són només els qui pateixen, els desposseïts, els malalts, els lletjos. Només ells obtindran la felicitat eterna. Al contrari, vosaltres que sou nobles i poderosos sereu per sempre els perversos, els

cruels, els cobejosos, els insaciabls, els ateus. Vosaltres sereu també eternament els dissortats, els maleïts i els condemnats..."

Així, doncs, **la moral sorgeix com a resultat** de la "rebel·lió dels esclaus" i és producte d'una actitud reactiva", producte **del ressentiment**. El ressentiment és qui va crear els valors morals d'Occident i és el responsable de l'aparició d'una civilització enemiga de la vida i d'un home "incurablement mediocre". En resum, és el causant del nihilisme que amenaça Occident. Malgrat tot, Nietzsche gosa esperar que si la lluita entre els conceptes "bo-dolent" i "bo-malalt" s'ha resolt fins ara amb la victòria del segon parell, arribarà el dia en què es podrà viure "**més enllà del bé i del mal**"; es recobrarà la primitiva innocència i **apareixerà el superhome anunciat per Zaratustra**.

EL MISSATGE DE ZARATUSTRÀ

7.1.- La voluntat de poder.

El Nietzsche sempre malalt ens confessa que va voler curar-se a si mateix i "així vaig descobrir la vida altre cop [...] i vaig convertir la meua voluntat de salut, de vida, en la meua filosofia" (*Ecce Homo*, pàg. 24). El món, l'home, la vida, són voluntat de poder. Però, què significa aquesta expressió? Ell no la defineix clarament enlloc, però s'hi refereix amb molta freqüència. En primer lloc, no és la "voluntat" abstracta, tal com l'entén la psicologia, ni tampoc seria a "voluntat d'obeir", o la "voluntat del no-res" del nihilisme. Tampoc no es tracta de la "voluntat de veritat" de l'home teòric, o la voluntat que cerca el plaer i evita el dolor (el dolor no és una cosa negativa, segons Nietzsche: actua com a estimulants de la voluntat). La vida és voluntat de poder, i aquesta última és voluntat de **ser més**, de **viure més**, de superar-se, de demostrar una força sempre creixent; en una paraula, és **voluntat de crear**. "**Som aquell -diu Zaratustra- que és impel·lit a superar-se a si mateix constantment**". I més que una "facultat" de l'home, és tot el conjunt de forces i pulsions que es dirigeixen "vers el poder" tal i com s'ha definit. No és correcta una definició estrictament "biologicista" d'aquesta voluntat (recordem que Nietzsche critica Darwin), ni menys encara una interpretació política o racista.

L'interès preponderant de Nietzsche pels valors morals fa que la voluntat de poder sigui, en gran mesura, **voluntat creadora de valors** i aniquiladora dels anteriors valors. La voluntat de poder és el nou criteri a partir del qual se'ns fa possible el coneixement i la valoració de les coses. Quan la voluntat de poder disminueix i és dominada, apareix el *nihilisme*. Però Déu ha mort i, en conseqüència, no hi ha valors suprems. La proposta nietzschiana és la **transvaloració**: hem de situar la vida com a valor suprem i criteri d'actuació. Hem de transformar, doncs, el nostre punt de vista. **Voluntat de poder** no significa estar contents amb nosaltres mateixos i "voler el poder"; més aviat al contrari, **significa voler que el poder de la vida augmenti**. "*On vaig trobar el vivent, vaig trobar voluntat de poder; i fins i tot en la voluntat del servent vaig trobar la voluntat de ser amo*". (Gaia ciència).

El que pretén Nietzsche amb la transvaloració i la voluntat de poder és recuperar l'element de rauxa, de "hibris", que es va perdre amb Sòcrates i que -encara més- s'ha fet fins i tot incomprensible a partir del cristianisme, que és la religió de l'angoixa. Transvalorar significa deixar de mirar la vida des del punt de vista de les Idees, per passar a considerar les Idees des del punt de vista de la vida. Transvalorar vol dir que es recupera el sentit de la vida com a creació: es passa dels valors tristos, nihilistes a la voluntat de poder.

Kant, a la *Crítica de la raó pura*, havia dit que espai i temps són les dues condicions a priori de la sensibilitat: no es pot conèixer res situat enllà d'espai i temps. Nietzsche afirma, contra Kant, que arreu i més enllà d'espai i temps hi ha la vida. La vida entesa com a força, com a voluntat d'expansió i creixement, és l'únic que genera valor fins superar els límits d'espai i temps. Com diu Heidegger: *La voluntat de poder és l'ordre de més poder*, és voler fer créixer el poder de la vida. **Transvalorar significa dir el gran sí. Transvalorar vol dir passar del tu has (obligació, imperatiu categòric kantià) al jo vull (autonomia de la vida que expandeix el seu poder). Per tant, transvalorar significa situar-se més enllà de "Bé" i de "Mal".** "Bé" i "Mal" són mots que després de la transvaloració deixen de tenir sentit moral. Amb la transvaloració, "Bé" és allò que fa créixer el poder de la vida i "Mal" el que la disminueix. Els criteris morals perden sentit: el bé moral (conceptual) pot ser dolentíssim per a la vida i per al seu poder. Voluntat de poder és voluntat de creixement de la vida.

La voluntat de poder implica un nou criteri de justícia i un nou criteri de veritat.

- a) *El primer manament de la justícia és fer que la vida creixi.* Per això, no és just el que ens reprimeix. Cal una moral de senyors, afirmadora de la vida.
- b) *La veritat ja no és adequació entre la ment i la cosa.* La veritat és la vida i, com ella mateixa, té un caire absolut de provisionalitat. Les veritats són mentides que han oblidat que eren mentides.

7.2.- El Superhome.

Amb la transvaloració i la voluntat de poder s'ha fet possible emancipar-nos de la moral nihilista. Ara, el superhome serà l'expressió de la voluntat de poder a escala humana. Tot el que viu vol persistir en el seu ésser i créixer afirmant la vida. Si la voluntat de poder és un principi còsmic, el superhome és l'expressió del sí a la vida a escala humana. A la quarta part del *Zaratustra* (cap. "De l'home superior"), Nietzsche fa la pregunta: *Com se supera l'home?* La resposta és un **nou projecte de comprensió de l'humà des de la voluntat de poder: el superhome.**

- La paraula "superhome" tradueix l'alemany *Übermensch*. En alemany *Über* significa "més enllà de" o "per sobre de". "Über" té un sentit d'esdevenir, de moviment... "superhome" no és un concepte -teòric- sinó un esdeveniment, un moviment, un crit a l'home que encara no existeix però que esdevindrà. En conseqüència, superhome seria el que hi ha més enllà o per sobre de l'home: un projecte humà diferent. No és cap nova raça en sentit biològic, sinó fonamentalment un tipus moral, aquell qui aconsegueix viure d'una manera creadora i afirmativa. Afirmar la vida com una obra d'art o una aventura, es pren la vida en perpetu present, com un joc i una festa. Nietzsche no és racista -fins i tot "menysprea" el que és alemany- ni pensa que el superhome hagi d'aparèixer com a resultat de l'evolució biològica
- De quina manera arribarà el superhome és una cosa que Nietzsche no explica. Però no es pot arribar a superhome sense haver fet l'experiència del nihilisme i del seu rebuig. S'ha d'haver experimentat el fàstic i la misèria de l'últim home i de la manca de sentit per poder odiar la misèria de l'home nihilista. Sense trencar radicalment amb el nihilisme no es pot ser superhome. Per això el principal adversari del superhome és l'últim home. Al pròleg del *Zaratustra* (nº 10) ho expressa ben clarament: *"Companys de viatge cerca el creador i no pas cadàvers, ni tampoc ramats ni fidels. Companys de creació cerca el creador, aquells que escriuen nous valors en noves taules"*. El superhome sempre serà l'adversari d'aquell que no gosa transvalorar i posar la vida al capdamunt de tot. Només pot

tenir per companys els qui són creadors, iguals a ell, és a dir, plens de moral de senyor i de voluntat de creació.

- **El Superhome estableix un nou principi de valoració: la vida.** A partir d'aquest principi de creació podem parlar de **moral de senyor**, que és la del creador. L'oposició entre moral de senyor i moral d'esclau és un dels temes que ha provocat més malentesos en l'anàlisi de la filosofia nietzschiana. "Senyor" és per a Nietzsche qui estima la vida, la creació i el joc. "Moral de senyor" és la moral dels forts. És fort l'home que pren la voluntat i el poder com a guia. Mai no es pot assolir la moral de senyor sense menysprear profundament l'ànima de xot del nihilista. En aquest sentit el superhome és un aristòcrata, perquè estima el que és *aristós* (el millor). El superhome és el millor de l'home perquè tria el millor, que és la vida.

Nietzsche assenyala com a **condició** per a la superació del superhome, "la mort de Déu". El tema apareix ja a Luter i a Hegel, però en tots dos té només un significat transitori. En canvi, a Nietzsche implica la desaparició de Déu, en la mesura que, per a ell, Déu representa l'antítesi de la vida i la negació de la innocència de l'home. D'aquesta manera, la "mort de Déu", la destrucció del "cristianisme" –entès com a aglutinador de tota la cultura decadent- és la condició negativa de l'aparició del superhome. En la seva crítica contra la civilització occidental, Nietzsche no tindrà cap pietat.

Per oposició a la moral de senyor hi ha la **moral d'esclau**, pròpia dels febles, dels serfs, dels ressentits i dels menyspreadors de la vida. La moral de serf per excel·lència és el cristianisme, que ens fa a tots iguals perquè tots som pecadors. Moral de serf és moral de ramat i de la massa. El símbol del Superhome és l'àliga, senyora de l'espai, dominadora del món. El símbol del nihilista és l'ovella, que necessita pastors que la condueixin.

La vida del superhome és una tensió constant per autosuperar-se, per fugir del tòpic i del lloc comú, arrecerat i còmode. És la via difícil, caracteritzada per la manca de compassió (començant per la manca de compassió envers ell mateix). No hi ha receptes ni fórmules per esdevenir superhome. "L'home és una corda tibant entre la bèstia i el superhome. La grandesa de l'home rau en el fet de ser un pont i no pas una meta: allò que l'home pot estimar és el fet de ser una transició i un ocàs". (Pròleg del Zarathustra, nº 4). El superhome es defineix per la seva actitud d'investigació. Viu obert i lliurat a la vida i no considera res com a definitiu: la vida mateixa és una prova i una experiència que cal assumir joiosament.

- Convé no confondre el superhome amb la figura de Zarathustra, que és el profeta, el qui anuncia l'arribada del superhome però no el realitza. **També cal evitar la confusió entre superhome i "últim home"**. L'últim home és el qui ha vingut després del descobriment de la mort de Déu, en el capvespre. Intenta patèticament reemplaçar valors divins per valors humans. Un últim home és un individu frustrat "que no sap ni riure ni ballar". Nietzsche fa aparèixer una galeria d'últims homes a la quarta part del *Zarathustra* i tots tenen com a característica comuna la lletjor. L'últim home és l'home que vol morir i vol la seva transmutació. Amb la mort de l'últim home estarem més a prop del Superhome.
- El triomf del superhome fa imprescindible la **gran política**, que consisteix a posar tots els mitjans per a fer possible –i inevitable- el sí a la vida. *Gran política és l'esforç per acabar amb la concepció kantiana del deure*. Per això, optar per la gran política és incompatible amb el *monstre fred* que en expressió de Nietzsche és l'Estat. No hi ha taules de la llei per al Superhome.

Anomenem Superhome el futur de l'home, deslliurat de nihilismes i, per tant, de poder polític. El superhome no és ni polític ni moral, sinó el que apareix quan aquestes dues formes nihilistes són superades. Com diu Nietzsche, hi ha la mateixa distància entre el superhome i l'home com entre la moneia i l'home. Quan l'home veu la moneia, experimenta llàstima i un íntim calfred. Quan el superhome consideri l'home tampoc podrà deixar de sentir llàstima i menyspreu per un ésser tan petit, tan miserable, tan egoista... No hi pot haver, doncs, cap mena de pacte entre el superhome, afirmatiu i creador de valors, i l'home nihilista. Gran política significa, en conseqüència, posar el superhome (no cap Déu, ni cap concepte!) com a sentit de l'acció. Necessitem una pedagogia que ens hi acosti i això és la gran política, que no té res a veure amb el que habitualment entenem per "política" perquè la política nietzscheana és un poder que l'home exerceix sobre ell mateix i no sobre cap altre.

- **Nietzsche presenta el superhome com el fruit de tres transformacions: "com l'esperit es converteix en camell, el camell en lleó i el lleó, a la fi, en nin".** El camell s'agenolla per carregar amb el pes que li llança el gran drac: "És el teu deure!". Però llavors l'esperit es transforma en lleó que vol conquerir la seva llibertat, llançar els antics valors i poder dir: "És la meua voluntat!". Però el lleó no és capaç encara de crear nous valors. Per això cal que l'esperit es transformi en nin:
- **"Digueu-me, germans meus, què és capaç de fer el nin que ni tan sols el lleó ha pogut fer? Per què el lleó ha de convertir-se encara en nin? Innocència és el nin, i oblit, un nou començament, un joc, una roda que es mou per si mateixa, un primer moviment, un sant dir sí. Així parlà Zaratustra".**
- **El superhome, per tant, posseeix la innocència del nin, està més enllà del bé i del mal i és "el primer home", posseeix el poder de crear valors, viu fidel a la terra...** En resum, el superhome no és sinó l'encarnació de tot el missatge de Nietzsche. No és un personatge terrible, és un nin. Hi ha un fragment d'Heràclit que Nietzsche no es cansa de citar: "El temps és un nin que mou les peces del joc: govern d'un infant!" (Fragment 52).

7.3.- Crítiques al concepte de Superhome.

El concepte Superhome ha estat molt discutit en la mesura que se situa en la perspectiva de la superació de la tradició central del pensament occidental (de Plató a Kant). Hi ha sis crítiques que s'han repetit sovint, amb variants diverses:

El nihilisme no és "superable" perquè constitueix la mateixa naturalesa humana. Negar l'existència del mal o de l'angoixa per un simple acte de voluntat és absurd. És com la rebequeria d'un nin petit que nega allò que senzillament li desagrada. L'home és un mamífer territorial i agressiu i, per tant, el mal forma part de les seves característiques. A més, el mal i el dolor tenen, fins i tot, un caire positiu perquè un cert nivell de dolor ajuda a la maduració personal.

El vocabulari de Nietzsche és metafòric. Ningú no pot precisar l'abast conceptual d'una metàfora. "Camell", "lleó", "nin", "àliga", "ramat" són metàfores més o menys afortunades que sovint només es poden copsar per oposició a l'ús que tenen habitualment en el pensament cristià. Sovint, fins i tot, algunes metàfores són susceptibles d'un ús racista ("bèstia rossa"). El vocabulari nietzschian, esotèric, fulgurant però poc construït, necessitaria un desenvolupament que no ha tingut.

El Superhome no deixa de ser un personatge romàntic. El romanticisme tardà (de Carlyle a Wagner) havia divulgat una imatge de l'heroi com a redemptor, idealitzat i

sobrehumà. Wagner s'havia referit a l'*obra d'art total*, que, en certa manera, s'encarna en la proposta nietzschiana. En aquest sentit el Superhome seria una figura esteticista.

El Superhome avui és banal. Ja no necessitem més que la genètica per construir-lo. D'aquí a poc, a través de la manipulació genètica, tothom podrà ser Superhome i, a més, ho serà obligatòriament per causa de la pressió de la tècnica. No té sentit lloar-lo com a proposta de superació de la moral perquè, lluny de significar un trencament, significa una submissió de l'humà a la tècnica. El seu poder no només no allibera sinó que aliena amb més intensitat. El que cal fer no és prendre la voluntat de poder com a guia sinó, estrictament al revés, fer la crítica del poder, que té en la figura del Superhome un signe terrible.

El Superhome no es pot treure de damunt l'estigma kantian. Finalment, "Sigues superhome" no passa de ser un imperatiu i, en conseqüència, l'imperatiu de no tenir imperatius no deixa de ser un estrany embarbussament.

Nietzsche és, en definitiva, un sofista, perquè –com ells- vol sotmetre la veritat a un criteri relativista. Per a la filosofia, des de Sòcrates, la veritat ha estat sempre un criteri autosuficient. Una proposició és "veritat" quan descriu un estat de coses d'una manera adequada. La veritat no ofèn: s'imposa per ella mateixa. Nietzsche, que no va negar mai la seva admiració pels sofistes, jutja la veritat per un element aliè a la pròpia veritat (per exemple, pel poder o per la vida) i així entra en la manipulació. Quan el superhome nega la veritat en nom de la vida es pot convertir en un perillós antecedent del totalitarisme.

7.4.- L'etern retorn.

De bon principi "etern retorn" és una visió que Nietzsche afirma haver tingut: l'èxtasi de l'eternitat. "Etern retorn" significa que el temps retorna com –a un altre nivell- retornen les fulles dels arbres que són alhora iguals i diferents. Tot és etern i res del que ha passat no deixa de retornar. Podem acostar-nos al concepte entenent-lo com una prova que consisteix a estimar la vida per damunt de tot, voler aturar el temps i convertir-lo en perpetu present.

Dir el gran sí significa també afirmar el present i el seu atzar sense cap mena de reserva. En certa manera, l'etern retorn culmina el filosofar nietzschian d'una manera radicalment aristocràtica (en el sentit de "selectiva", només apta per als millors).

El concepte d'etern retorn s'enfronta a la concepció vigent de temps, d'arrel judeocristiana.

a) Per a la tradició cristiana occidental, Déu és creador del món i finalment en serà el jutge (l'alfa i l'omega). El temps té la forma de sageta, orientada sempre cap al futur; i per això la tradició creu en el progrés i el futur com a sentit del temps.

b) Però hi ha una altra manera de considerar el temps. Per a un grec, el temps existeix des de sempre. No ha estat creat ni tindrà fi. El temps a Grècia s'explica pel model de la natura i de les collites. L'estiu se'n va i retorna, sempre diferent i sempre igual. La natura té com a llei el retorn perquè és bona i se sent plena de si. L'etern retorn significa guaitar els esdeveniments d'una manera absolutament innocent: les coses s'esdevenen sense més –i la mirada del Superhome les troba bones. Per això vol que retornin i que durin per sempre. L'etern retorn és l'intent de recuperar el moment en què la vida humana no s'havia vist reduïda a espai i temps. Se situa, doncs, més enllà de tot dualisme principi-final, i recupera la intensitat com a mesura. L'etern retorn significa pensar des del qualitatiu i des del cos. És una doctrina per a

ser viscuda i no pensada. **No hi ha més món que aquest (nega, així, el "món ideal" i platònic i l'"altre món" cristià).** Així, idò, aquest és el nostre únic món i tota fugida a un altre és una pèrdua de realitat. Per tant, cal romandre fidels a la terra. L'"etern retorn" és la suprema fórmula de la fidelitat a la terra, del sí a la vida i al món que reclama la voluntat de poder; permet establir una frontera entre el Superhome (que accepta l'etern retorn) i l'últim home (que té pànic al temps). I Zaratustra és, justament, "el profeta de l'Etern Retorn".

Segons com se situïn davant el temps podem classificar dos tipus d'homes. Per una banda, hi ha els homes creadors que voldrien aturar el temps per a gaudir-lo en plenitud. Per l'altra, hi ha els nihilistes que senten terror pel temps i que fins i tot volen "matar-lo". Aquests "viuen entre parèntesi".

En aquesta fórmula hi uneix simultàniament dues afirmacions: **1)** el valor de l'esdevenir i l'evolució (a favor d'Heràclit i contra el platonisme); **2)** el valor de la vida i l'existència (contra qualsevol doctrina pessimista). L'etern retorn simbolitza, en el seu etern girar, que aquest món és l'*únic* món; a més, afirma que tot és bo i justificable (ja que tot ha de repetir-se). D'aquesta manera, la filosofia de Nietzsche es converteix en una filosofia afirmativa (i no només en una filosofia de la negació, que només sap dir no, però que només diu no al que Nietzsche considera negatiu i destructiu).

Hom pot fer, però, una crítica a l'etern retorn considerant-lo una mena de nou imperatiu categòric més o menys kantianista. Si l'etern retorn és un deure, no s'acaba d'entendre per què el Superhome, suposadament lliure, ha d'acceptar alguna mena de deure, ni que sigui el de retornar.

7.5.- La inversió dels valors anteriors: la transvaloració. (Elements per a una lectura de "La genealogia de la moral")

Fins ara, diu Nietzsche, la humanitat ha valorat tot el que s'oposa a la vida i la moral vigent prové d'un esperit malalt i decadent. Cal, doncs, invertir els valors, valorar i afirmar altre cop la vida. Només en aquest sentit Nietzsche s'anomena a si mateix "immoralista" i afirma que cal recuperar la innocència primitiva i estar "més enllà del bé i del mal"

"En el fons, dues són les negacions que conté en si mateixa la paraula "immoralista". Jo nego, en primer lloc, un tipus d'home considerats fins ara com els bons, els benèvolos, els benèfics..., en definitiva, com el tipus suprem; jo nego, d'altra banda, una espècie de moral que ha arribat a tenir vigència i domini moral en si -la moral de la decadència; parlant de manera més tangible, la moral cristiana [...] (Però) negar i aniquilar són condicions del dir sí" (*Ecce Homo*, 126)

Es tracta d'esbrinar *com hem arribat a ser el que som*, per què els valors tristos (el dolor, el mal, l'angoixa) han aconseguit passar per ser els únics autènticament morals i *com han aconseguit ocupar un lloc i dominar l'esperit humà*. Com és, en definitiva, que els febles (porucs, miseriosos, ressentits...) es presenten com a models quan, en realitat, són la patètica expressió de la decadència moral. L'home ja no es preocupa per la moral perquè, senzillament, se la crea ell mateix i no necessita que ningú vingui de fora a imposar-li un model. A l'arrel mateixa del món nihilista, hi ha el problema del mal. L'home superior viu *més enllà de "bé" i de "mal"*. Cal fer preguntes noves i mirar des d'un altre punt de vista (des de la transvaloració, des del gran sí) *l'immens, llunyà i recòndit país de la moral*. (Pròleg, paràgraf 7).

El problema és explicar com la voluntat es torna contra la vida, que és, en definitiva, el problema de la moral nihilista. El projecte de "La genealogia de la moral" consisteix

a recórrer la història del pensament d'una manera desconfiada, no acceptant com a òbvia la tradició socràtica i platònica. És, en definitiva, una sospita sobre la legitimitat de la teoria ètica que ha dominat fins ara, considerada des del punt de vista de la vida.

"La genealogia de la moral" és el llibre on Nietzsche realitza aquesta anàlisi. Està dividit en tres tractats. Al primer s'analitza el significat de "bo" i "dolent", en la perspectiva de la crítica al cristianisme i l'utilitarisme. Al segon es fa la crítica dels conceptes de "culpa" i "mala consciència" des de la crítica a l'ètica kantiana. Finalment, el tercer tractat critica els "ideals ascètics", adversaris de la vida dionisiaca.

El primer tractat planteja la figura del sacerdot com a enemic de la moral. El sacerdot és la degradació de l'aristòcrata. Quan triomfa el sacerdot no han triomfat els bons –els qui lluiten i estimen la vida– sinó els repressors de la vida. El sacerdot afirma que l'home és *un animal interessant* perquè està dotat d'ànima. Separa la vida (animal, biològica) de l'esperit (intel·lectiu) i aquest és el primer pecat o el primer error de la moral. Assumit el dualisme cos – ànima, era imminent el triomf de la moral com a repressió de la vida. S'ha volgut justificar el moralisme amb criteris d'utilitat, però aquest argument és absurd. Allò que reprimeix la vida, mai no pot ser útil. La moral sacerdotal i el platonisme, quan parlen del bé, en realitat parlen de fer un home a imatge del xot –dòcil i sacrificat. *La moral és aquella mena d'invent sacerdotal que enalteix la feblesa i la submissió.* És, a més, un invent anivellador i, per tant, adversari de la vida, que està feta de diferència. *El ressentiment és l'autèntic origen de la moral:* aquells que no poden ni saben gaudir de la vida pretenen jutjar-la i condemnar-la com si fos quelcom dolent. Però la vida està més enllà –i molt per sobre– de la forma malalta de consciència que anomenem "moral". *Mentre que l'home noble viu amb confiança i franquesa davant d'ell mateix (...) l'home del ressentiment no és ni franc, ni ingenu, ni honest, respecte a ell mateix.*

El segon tractat planteja el problema de la responsabilitat, tal com ha estat analitzat en la tradició de Luter, Calví i Kant. La tesi central és que l'home no pot sotmetre's a cap deure moral reactiu. El concepte de *responsabilitat* és una invenció kantiana que converteix l'home en subjecte de deure en comptes de fer-lo creador. El kantisme ha provocat un home obsessionat per la consciència i per la culpa. L'home de la "mala consciència" és un subjecte que viu perpètuament en el deure i en el dubte, que pateix per causa de l'obligació interioritzada. *L'imperatiu categòric put a crueltat* perquè l'home mai no està a l'alçada de la suposada perfecció que se li exigeix. –i que, en realitat, no és altra cosa que repressió dels instints. El tractat acaba amb la demanda de *l'home redemptor, l'home del gran amor i del gran menyspreu* (s'entén: l'amor a la vida i el menyspreu del nihilisme).

El tercer tractat fa referència als ideals ascètics, que han estat la coartada de la filosofia. L'actitud filosòfica ha acabat per ser una actitud hostil a la vida. Per això mateix necessitem una altra mena de filòsof. Els filòsofs són *comediantes de l'ideal* sense vida. Els ideals són l'especialitat d'un filòsof que sovint amaga la seva incapacitat vital i la seva buidor, usant paraules com ara "ciència", "ésser", "substància", que són paròdies de la vida, l'únic important i realment valuós.

El significat de "La genealogia de la moral" es troba en la seva anàlisi curosa de la tradició occidental com a tradició malalta per manca de sentit vital. Nietzsche fa una crítica radical –la més profunda feta fins ara– de la moralitat entesa com a falsificació dels instints. Qualsevol ètica que es vulgui construir en el futur haurà de respondre necessàriament a la sospita nietzschiana i demostrar que no és hostil a la vida

7.6.- Filosofar a cops de martell.

Per aconseguir la transvaloració cal que filosofem "a cops de martell", és a dir, que la filosofia destrueixi la ingènua confiança dels homes en ídols com, per exemple, la religió, la ciència, el progrés... Al llibre pòstum *La voluntat de poder* diu: "... com un martell per fer miques les races decadents i agonitzants i obrir pas a un nou ordre de vida, o per inspirar als éssers degenerats i lànguids el desig de morir" (llibre III, paràgraf 228). El filòsof ha de crear nous valors i, per tant, ha de destruir *amb el martell* qualsevol il·lusió de transcendència i afirmar els nous valors immanents a la vida mateixa.

Aquesta expressió també serà entesa com una manera d'entendre i escriure filosofia, en base a sentències contundents que resumeixen o sintetitzen aquesta reafirmació de la vida. En certa manera, Nietzsche vol ensenyar *l'inensenyable* perquè només es pot copsar la vida d'una manera paradoxal. Si la vida fos un concepte podríem desxifrar-la, ordenar-la i racionalitzar-la. Però la vida no és un concepte i, per tant, qualsevol intent de descriure-la la mata o la torna eixorca. Filosofar a cops de martell significa que només podem fer filosofia des del somriure, destruint sempre. Com diu en un dels seus poemes, "cal ser feliç a l'infern". Contra Spinoza (veure l'aforisme 333 de *La gaia ciència*), que ens convidava a no riure, ni plorar, sinó comprendre, Nietzsche proposa l'expressió, el gest, el cos com a nova font de veritat. Filosofar a cops de martell significa que la filosofia no és una teoria, sinó un gest que allibera la vida en la seva inexhaurible pluralitat.

8.- Algunes crítiques a Nietzsche.

La proposta nietzschiana seria una forma més dels immoralismes que s'han proposat al llarg de la història de la filosofia. Però no tenir cap moral és també una forma de tenir-ne; en aquest cas, es tractaria d'una moral individualista, que menysprea qualsevol forma col·lectiva de valorar el món i que, en conseqüència, està molt a prop del totalitarisme, en la mesura que el totalitarisme és la manca radical d'acceptació de l'altre. Si per a Nietzsche el concepte de veritat és absurd (*Voluntat de poder* I, 207) i realment no hi ha res més que voluntat de poder, llavors ens trobem al moll de l'os de la sofística.

El problema de la veritat és crucial per a tota filosofia. Si, per ventura, només existeix el poder i si només el poder construeix la veritat, llavors ens trobem de ple en la tesi que havien afirmat els sofistes contra Sòcrates. Però tota filosofia és una aposta per la veritat. Cal que ens entenguem: per a la tradició filosòfica occidental, no és acceptable la tesi sofística –i nietzschiana– segons la qual "el poder és la veritat", sinó que *la veritat sempre ha valgut més que el poder*. Efectivament, una doctrina que afirmés que allò que és veritat no és veritat, que allò que és just no és just... esdevé un joc de paraules i nega la capacitat de l'home per a raonar. La filosofia de Nietzsche –magnífic castell de focs– posa el desig purament subjectiu i irracional al lloc de la raó, que té una estructura lògica.

Una crítica que s'ha fet a la seva filosofia és que necessàriament havia de donar peu als totalitarismes. Un totalitarisme polític no és res més que l'afirmació d'una subjectivitat (d'una voluntat irracional, d'un líder, d'un grup més o menys messiànic) per sobre de la llei (objectiva i col·lectiva). Si no hi ha veritat, llavors tot estarà permès i en aquest "tot" hi entra dissortadament el totalitarisme. La frase de la revolta del Maig del 68 "prohibit prohibir" és absurda perquè significa que no es podria prohibir ni el totalitarisme, ni el racisme, ni el sexisme. No sempre qui més crida té més raó.

Una altra crítica a Nietzsche prové de la filosofia catòlica, especialment de Max Scheler a *El ressentiment de la moral* (1915). Per a Scheler, la filosofia nietzschiana arranca d'una mala comprensió del cristianisme quan afirma que el cristianisme és l'origen del ressentiment. Scheler "contraataca" fent una anàlisi quasi psicològica del ressentiment, que presenta com un tipus de venjança "freda" (distant, calculada) aplaçada conscientment i refredada per tal de poder fer més mal. Però també implica enveja, gelosia i competència. En el ressentiment hi ha la constatació impotent que mai no serem el model que volem ser. El ressentit és l'individu que viu perpètuament en una comparació valorativa d'ell mateix amb els altres, que el porta a un sentiment d'impotència.

Scheler analitza diversos tipus de ressentiment (el de la dona respecte a l'home, el dels vells respecte als joves) i s'atura especialment en dues formes de ressentiment "espiritual": el de l'apòstata religiós i el de l'ànima romàntica.

La lluita de l'apòstata entre la vella i la nova fe fa que aquest personatge visqui enverinat per la negació i la crítica; aquest fou el problema de Nietzsche, que encara s'havia separat poc d'allò que criticava (al capdavall, les seves metàfores són cristianes).

L'ànima romàntica influïda pel ressentiment viu en la nostàlgia del passat: Nietzsche, que reivindica el món dionisiac i acusa la repressió de la vida burgesa, en realitat està mostrant un negativisme universal. El passat és un refugi del qui sent la impotència per comprendre o dominar el present.

Per a Scheler, el cristianisme no pot ser una forma de ressentiment perquè el sacrifici i l'amor cristià només poden néixer de la seguretat interior i de la pròpia plenitud vital. L'amor del ressentit no auxilia i –a més– s'ha de tornar. L'amor cristià, en canvi, auxilia i és gratuït. Per a Scheler, Nietzsche ha confós el cristianisme amb la beneficència i, en conseqüència, critica no pas la moralitat cristiana, sinó la seva degradació humanística. Allò que Nietzsche critica –i amb raó– no és la moral cristiana, sinó la mala comprensió del cristianisme degradat a doctrina social, política o biològica –quan el cristianisme no és res de tot això. El cristianisme no és una "fraternitat universal" sinó una religió; no es refereix per a res al món terrenal, sinó al món perfecte i diví. El cristianisme no és una teoria de la justícia (humana) sinó de la caritat (divina). En aquest sentit, per a Scheler, Nietzsche hauria errat el tret, situant el cristianisme a un nivell "massa humà".

&&&&&&&&&&&&&&&&

